

2011. DECEMBER 19. HÉTFŐ

1PÉTER 2,18 – 25

DR. PERES IMRE

A szolgák kövessék Jézus példáját

^{2,18}Ti szolgák pedig teljes félelemmel engedelmeskedjete uraitoknak, ne csak a jóknak és méltányosoknak, hanem a kíméletleneknek is. ^{2,19}Mert kegyelem az, ha valaki Istenre néző lelkiismerettel tűr el sérelmeket, amikor igazságtalanul szenved. ^{2,20}De milyen dicsőség az, ha kitartóan tűritek a hibák miatt kapott verést? Ellenben ha kitartóan cselekszitek a jót, és tűritek érte a szenvedést, az kedves az Isten szemében. ^{2,21}Hiszen erre hívtatok el, mivel Krisztus is szenvedett értetek, és példát hagyott rátok, hogy az ő nyomdokait kövessétek: ^{2,22}ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját, ^{2,23}mikor gyalázták, nem viszonozta a gyalázást; amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél. ^{2,24}Bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy miután meghaltunk a bűnöknek, az igazságnak éljünk: az ő sebei által gyógyultatok meg. ^{2,25}Mert olyanok voltatok, mint a tévelygő juhok, de most megtértetek lelketek pásztorához és gondviselőjéhez.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Az apostol a keresztyének társadalmi forgolódását szeretné tanácsolni, ezért most elsősorban azokhoz szól, akik úgymond a közéletben forgolódnak. Ahogy szavaiból kiderül, ezek most beosztottak, alattvalók, szolgák vagy rabszolgák. Esetleg családtagok, akik ilyen beosztásban működnek akár saját családi birtokaikon is. Mivel az antik világban mindig is előfordultak szökések, lázadások vagy legalább csendes tiltakozások az uralkodók vagy a hivatali személyek ellen,

az apostol engedelmességre kéri levele olvasóit. Szavait alátámasztja néhány ószövetségi utalással, főleg az Ézsaiás 53 alapján, hogy rámutasson: Jézus számunkra követendő példa a csendes tűrésben és szenvedésben. Ez az apostolnak alkalmat ad arra, hogy más apostoli tanításból használjon fel néhány sornyi hitvallási összefoglalást a földi Jézus életéből (krisztológiai himnusz), utalva főleg szenvedésére és alázatos engedelmességére. Szoteriológiai konzekvenciát sem felejt el az apostol ebből kivezetni, szintén az említett ézsaiási anyagra hivatkozva.

Exegetikai megjegyzések

18. vers

Az apostol figyelme most a szolgákhoz fordul. A οἱ οἰκέται olyan szolgálókat jelent, amelybe a háztartási és a házhoz kapcsolódó szolgálatok tartoztak. Lehettek ők tényleges rabszolgák, vagy csak a házi szolgálatban alávett emberek, pl. akár családtagok is. A házvezetéssel megbízott emberek pedig „uralkodók” voltak (δεσπότης - vezető, uralommal felruházott felelős személy, „úr”). Az alattvalók természetes engedelmisséggel tartoztak nekik. A köztük levő alárendeltségi viszonyt az apostol a ὑποτασσόμενοι particípiumi alakkal fejezi ki. Ez nemcsak engedelmisségi kategória, hanem jogi is. Mi sem természetesebb, mint hogy a keresztyén szolgák természetes szelídséggel szolgálják nemcsak a hozzájuk kedvesen viszonyuló uraikat (οἱ ἄγαθοι - keresztyén feletteseiket?), hanem azokat is, akik nem

keresztyének, hanem pogányok, és pogányok módjára akár gorombán is bánnak velük.¹ Ezeknek a kíméletleneknek is (τοῖς σκολιοῖς) engedelmeskedni kell.² És pedig nem morogva, kelletlenül, hanem szelíden, teljes félelemmel (ἐν παντί φόβῳ).³ Ez a figyelmeztetés némi bepillantást is enged abba a közegbe, amelyben az akkori társadalomban a keresztyén egyház létezett: többségében a társadalom alsóbb rétegeiből származhatott a keresztyének gyülekezeteinek népe.

19–20. vers

Az apostol szavai azt sugallják, hogy a keresztyén szolgálóknak inkább el kell szenvedniük a szolgálatból-munkából adódó terheket, minthogy lázadozzanak uraik ellen. Valószínű, hogy lehettek esetek, amikor az urak méltatlanabban bánhattak szolgálóikkal. Az emberi igazságérzet minden ilyen cselekvést igazságtalanságnak érez, és tiltakozni akarna ellene. Az apostol arra int, hogy ha valaki igazságtalanul is szenved (πίσχω), tűrje a sérelmeket Istenre tekintő lelkiismerettel. A tűrést itt a ὑποφέρω görög szó fejezi ki, ami hosszabb tűrést, kitartást, ill. elhordozást jelent, túl a szokásos életvitelen. Hogy azt el lehessen hordozni, az apostol azt javasolja, hogy ezt Istenre néző lelkiismerettel tegyék (διὰ συνείδησιν θεοῦ). Ez a szempont a szenvedésben fontos, mert a keresztyén ember nem látja szenvedését értelmetlennek, hanem üdvösnek: Isten kegyelmének megnyilvánulásaként veszi, ami nyomban nem az uralkodóval állítja szembe őt, hanem az Úrhoz köti, és jó, ha az emberi szenvedés az Úrral hoz kapcsolatba. A bánásmódban – ahogy az apostol elárulja – lehettek különböző büntetések, többek között pl. a verés is. A keresztyén szolgálóknak azonban arra kell törekedniük, hogy ne kövessenek el hibákat (ἁμαρτάνω), és ne zúgolódjanak, ha jogos a büntetés. Az ilyen tűrés nem dicsőség, és nem lehet azt a gyülekezet előtt „érdemként” állítani, mintha az Úrért lenne. Ez hamis dolog lenne. Hanem sokkal inkább azért kell szenvedni, hogy kitartóan a jót cselekedve (ἀγαθοποιούντες) tűri a szenvedést. Ez kedves Isten előtt (τοῦτο χάρις παρὰ θεῶ): vagyis nem az, hogy szenvednek az övéi, hanem hogy a szenvedéseket hősiiesen vállalják és elhordozzák az ő nevéért, az ő erejével.

21–24. vers

A szolgáló tűrésének vagy szenvedésének békés elhordozására az apostol a legklasszikusabb példát hozza fel: éspedig Jézus szenvedését, aki nem is önmagáért, hanem éppen a keresztyénekért, vagyis a 2Pt olvasóiért is szenvedett (ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν). Szünetese példa (ὑπογραμμός), amelyet követni kell. Majd részletesebben is szól az apostol Jézus szenvedéseiről, amit valamilyen korai egyházi hagyományból meríthetett.⁴ „Ő nem tett bünt, álnokság sem hagyta el a száját, ²³mikor gyalázták, nem viszonozta a gyaláztást; amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél. ²⁴Bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy miután meghaltunk a bűnöknél, az igazságnak éljünk: az ő sebei által gyógyultatok meg.“ Ebben három momentum domborodik ki: 1. Krisztus békés viselkedése (csendes tűrése). 2. Szünetésének és halálának büntőtől ereje, amiben a golgotai kereszt dominál. 3. Az üdvhozó hatás, amiben a keresztyén világ gyógyulást szerzett bűneiből. Az anyag érdekes módon az ószövetségi próféciaakra reflektál, és főleg az ézsaiási kompozíció jut benne szóhoz: a Szünető Szolga teológiája, ami itt egyértelműen Krisztusra ruházódik át (Ézs 53,9.7.5). Ez azt sugallja, hogy a péteri egyházban Jézusnak ez az ószövetségi (elő)vonala érvényesült a leginkább.⁵ Jézus példájának követése persze olyan felhívás, aminek csak részben lehet eleget tenni emberi mivoltunk következtében. Ugyanis nem tudunk bűn nélkül élni. Nem tudunk helyettesen másokért meghalni, és nem tudjuk üdvszerző módon mások bűnét magunkra venni. Sebeink által sem gyógyulnak meg népek, és nem várhatjuk el, hogy isteni tiszteletben részesítsenek. Ez istenkáromlás lenne. De az apostol ezt bizonyára tudja, és a saját követőitől ezt nem is várja el. Hanem Jézus példájának említése az ő szenvedésének hősi viselésére vonatkozik, vagyis arra a lelkiületre és erőre, amivel viselte igazságtalan szenvedését zokszó, bosszúvágy és fenyegetőzés nélkül. Az apostol vágya, hogy keresztyénei is ilyen lelkiülettel viseljék szüve-

¹ A rabszolgakérdés úgymond napi probléma volt a korai egyház közösségeiben, és az apostoli teológia próbálta ebben békéltető álláspontot képviselni. Vö. pl. Ef 6,5 vagy Kol 3,22 stb.

² Már abban az időben is közismert lehetett, hogy milyen nagy lázadást szított pl. Spartakus, aki fellázadt a rabszolgasors és a római hatalom ellen. A lázadást hosszú harcok után vérbe fojtották. A keresztyén közösségekben erre nem szabad gondolni. A lázadás vagy fegyveres ellenállás nem keresztyén mód a dolgok rendezésére. Az apostol meg akarja őrizni követőit az ilyen veszélytől, ami cleve kizárná a misszió további lehetőségeit, és megnehezítené a gyülekezetek életét.

³ Ez a jelző nem jelenti vallási kategóriát – vagyis hogy az uralkodót akár istenként kelljen imádni. Csupán arról van szó, hogy a társadalmi jognak és szokásnak megfelelően engedelmeskedjenek uraiknak, és parancsukat, követelésüket jó szívvel végezzék, zúgolódás nélkül.

⁴ Krisztológiai himnuszok több újszövetségi iratban szerepelnek, ilyen-olyan változatban. Néhány gondolat után a szerző visszatér erre a himnusza – megint más változatban (1Pt 3.18-22). Ehhez talán a legközelebb az 1Tim 3,16-ban levő himnusz áll. (Vö. PERES Imre, Források és hagyományok a pásztori levelekben, in: *Gaudium et corona*, Tanulmánykötet Takács Zoltán tiszteletére, Komárno, SJE, 2007,149-155).

⁵ Vö. Ézs 53,4-5.12; Jn 1,29; 2Kor 5,21; Zsid 9,28.

désüket. Ugyanakkor nyílt formában utal arra is, hogy levele olvasói ne orientálódjanak arra a téves illúzióra, mintha a szenvedés csak ideiglenes dolog lenne a keresztyének életében. Kijelentésével egyértelművé teszi, hogy a keresztyén hit és élet velejárója a szenvedés is,⁶ akár csak Jézus életének is, egészen haláláig. A keresztyének sem járhatnak más úton. Ezzel számoljanak, de ne csüggedjenek, mert Jézus gondviselése megtartja őket mindvégig.

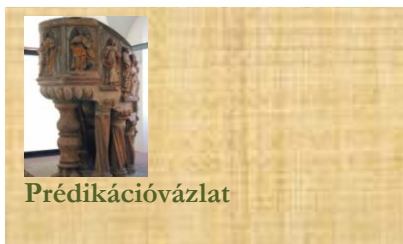
25. vers

Jézus azonban nemcsak példa gyanánt kerül említésre az apostoli parainézisben. Jézus az a személy, akiben óriási változáshoz érkezett az üdvtörténet: Őbenne találtak igazán egymásra az emberek – a közellevők és távollevők, és együtt nyertek megigazulást lelkeiknek.⁷ A keresztyének korábban olyanok voltak, mint tévelygő juhok (ὡς πρόβατα πλανώμενοι). Szétszéledten éltek a világban, vezetés és gondoskodás nélkül. Mint juhok, akik Pásztor nélkül őrizetlenül kószálnak a hegyekben, kiszolgáltatva sok veszélynek és ragadozóknak.⁸ A görög πλανάομαι jelenthet főleg tévelygést, eltévelyedést, de rossz (dez)orientációt és hibás (eltévesztett) életvitelt is. Ilyen a Krisztus nélküli élet. De Isten elhozta a kegyelmi időt, hogy ebben fordulat állhatott be: megtérhettek Krisztushoz. A juhok metaforáját követve tovább ecseteli ezt a gondolatot: lelkük Pásztorához és Gondviselőjéhez. A megtérés itt nem a klasszikus μετάνοια (elme megújulása, gondolkodás megváltozása, érzületváltás), hanem az ἐπιστρέφω - a megfordulás, az odafordulás, valakihez térés értelmében szerepel. Bizonyára az apostolnak van rá indoka, hogy miért éppen így fejezi ki keresztyéneinek megtérését: irányt váltottak. Krisztushoz tértek. Krisztus lett a Pásztoruk, akinek vezetése és oltalma alatt élhetnek. Mert ő a Gondviselőjük is.

⁶ LENKEYNÉ SEMSEY Klára, *Péter első levele*, DRThA Úsz TF 1, Debrecen, 21985, 63.

⁷ E. SCHWEIZER, *Der erste Petrusbrief*, [Prophezei], Zürich, Zwingli Verlag, 1942, 49.

⁸ Vö. Ézs 53,6; Ez 34,5; Mt 9,36.

Prédikációvázlat

1. Nehéz az engedelmesség

Mindenki saját maga ura szeretne lenni. De ha lehet, azé a másiké is. Sok perpatvar, civakodás és háború volt már a világon az uralkodni vágyás és a hatalmi ambíciók miatt. A hatalom izgalmas. Mámorít. Borzasztóan tetszik. Ugyanakkor szörnyen kegyetlen. Nem hajlandó senkit túrni maga felett. A végén egyedül maradnak a diktátorok. Mert vagy megölnek mindenkit, akitől félnek, akire irigykednek, vagy elkergetnek mindenkit, akire féltékenyek. A végén mindenkitől fél-

nek, mindenkire irigykednek és mindenkire féltékenyek. És mert örökké akarják élvezni a hatalmat, ez a harcuk nem szűnik meg soha. Nincsen ez talán másképp a hívő embereknél sem. Tiltakoznak a hatalom ellen, és szívesen lennének maguk is diktátorok. Kezdetben talán csak vezetők, aztán urak, aztán fő-fők, a végén diktátorok. De a diktátorok nem szoktak hosszú életűek lenni ... A legjobb orvosság a tiltakozás vagy az ilyen ambiciózus vágyak ellen az alázatos engedelmesség. Annak az Úrnak, aki életet adott, sorsot rendelt, jövőt alakított nekünk. És az embereknek, akiknek azzal tartozunk. A keresztet és szenvedést nem lehet elkerülni. Jobb meghajolni előtte, és alázattal végigmenni a kijelölt úton – zúgolódás és zokszó nélkül.

2. Jézus sebei által

A sebek fájnak, amíg „élnek”. Aztán fájnak az emlékek. A legtöbb ember el is akarja azokat felejteni. Mert a sebek mások „jelei”. A legtöbbször durva bánásmód maradványai. A fájdalom és a megalázás kínos nyomai. Jézus sebei is ilyenek. Nem önmaga miatt ütötték rajta. Miattunk. Földi életében nem is gyógyultak be. Azokkal együtt temették el. Feltámadása után is láthatták tanítványai. Így gyógyulatlanok maradtak mai napig. Soha nem hegedtek be. Legalább is emlékünkből, lelkünkben mindig jelen vannak. Hogy soha ne felejtsük el: Jézus sebei a bűn miatt keletkeztek, és értünk nyíltak meg, hogy ő sebesüljön meg, és mi gyógyuljunk meg. Minden „betegségből”, amit a bűn okoz. Hogy soha többé ne uralkodjon rajtunk a bűn, hanem Jézus szeretete. Jézus sebei ennek kiapadhatatlan forrása, de állandó mementója is.

3. Egzisztenciális irányváltás

Vannak irányok, amelyeket rossz követni, mert nem kívánt célba, hanem messze tőle vezetnek el. Nem szégyen beismereni, hogy eddig rossz felé haladt az életem. Eddig el a mennytől és a menny Istenétől, lefelé a szakadék felé rohantam. De most megfordulok, irányt váltok: visszafelé, vagyis felfelé indulok, Krisztushoz és a mennyei hazához. Minél hamarabb történik meg ez a megfordulás, annál kisebb árat kell érte fizetni, és annál kevesebb veszteséget okoz életemnek.

4. Pásztor nélkül – és a Pásztorral

Nem ideális dolog egy báránynak pásztor nélkül csatangolni a hegyeken vagy az erdők sűrűjében. Lehet, hogy csábító és izgalmas. De legalább annyira veszedelmes is. Igaz, a Pásztor fegyelmet követel, sorba állítja a juhokat, állandóan szemmel tartja, messzire nem engedi el, és olyan helyekre terelgeti, ahová ő akarja. Az ilyen sors közben tartott élet. Rend és fegyelem. Kijelölt út és karám. A megálmodott szabadság pedig végtelennek tűnik a karámból, ahonnan ki lehet leselkedni vágyó szemekkel - ezernyi lehetőséggel, szépnek tűnő étellel. De ki gondol ilyenkor arra, hogy odakint hideg van, az éjszaka nagyon sötét, a megkívánt zöld legelőket hamar betakarja a zord tél. Sok éhes farkas kószál a környéken. A szakadékok mélyek, és nem lesz senki, aki bekötözze a sebet. Mert a farkas vagy a sas nem segíteni jön, hanem megenni. A Pásztor ezt tudja. Ezért nem engedi el. Korlátnak tűnt a karám, de valójában védőfal. Parancsolónak tűnt a Pásztor, de valójában szerető vezető, figyelmes gondviselő és előrelátó őrző „angyal” és hűséges „társ”.